

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.227 Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору
Сас Людмилі Степанівні

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора, професора кафедри
менеджменту і маркетингу Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника Благун Івана Івановича
на дисертаційну роботу Лютого Ярослава Васильовича за темою
«Механізм залучення зовнішніх інвестицій у розвиток
підприємств», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю
051 Економіка**

1. Актуальність дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Розвиток підприємницької діяльності потребує постійних інвестиційних вкладень у формування та збільшення фізичного, фінансового, людського й інноваційного капіталу. За умов перманентного дефіциту власних фінансових ресурсів, який особливо гостро відчувають підприємства у фазі активного зростання, визначальними для забезпечення їхньої діяльності стають зовнішні інвестиції, залучені від інших суб'єктів економіки. Такі інвестиції дають змогу не лише покрити дефіцит фінансових ресурсів, але й забезпечити доступ до нових технологій та ринків.

Низькі обсяги капітальних інвестицій в економіку України, низький рівень розвитку та місткості вітчизняного фондового ринку, а також акумулювання переважного обсягу заощаджень населення на депозитних рахунках банків чи в об'єктах житлової нерухомості свідчать про недосконалість наявних механізмів залучення інвестицій. За таких умов проблема удосконалення й розвитку цих механізмів потребує особливої уваги, а наслідки воєнних дій та необхідність відновлення і відбудови України надають їй ще більшої гостроти. Незважаючи на вагомий доробок вітчизняних і зарубіжних учених, проблема недосконалості функціонування механізмів залучення інвестицій у розвиток українських підприємств комплексно не розглядалася, що й зумовило актуальність теми дисертаційної роботи Лютого Я.В.

Дисертаційна робота пов'язана з основними напрямками наукових досліджень Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, а саме з науково-дослідною темою «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875, 2011–2025 рр.), у межах якої автором здійснено обґрунтування підходів до удосконалення та розвитку економічних механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій.

2. Наукова новизна отриманих результатів полягає у науковому обґрунтуванні та розвитку теоретичних, методичних і прикладних аспектів формування й функціонування механізмів залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств, зокрема:

удосконалено:

- підходи до формування економічних механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, які базуються на принципах системного підходу, інвестування та загальних принципах управління і визначають спрямування дії механізмів, їх структурно-компонентну побудову та види, що дає змогу забезпечити ефективне функціонування цих механізмів та обрати найбільш дієвий з них для досягнення мети залучення інвестицій;

- змістовне наповнення категорійного апарату інвестиційної привабливості підприємства, яке, на відміну від наявного, передбачає виокремлення поняття середовища інвестиційної привабливості підприємства як сукупності чинників його зовнішнього та внутрішнього середовища, що визначає множину параметрів, які необхідно врахувати при оцінюванні цієї характеристики підприємства – реципієнта інвестицій;

- науково-прикладний підхід до формування й розвитку механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, який базується на інституційному аналізі та дає змогу пояснити причини, наслідки й перебіг інституційних змін цих механізмів;

- науково-концептуальні підходи до стимулювання залучення підприємствами зовнішніх інвестицій у контексті євроінтеграції України, що передбачають урахування домінант глобального, макро-, мезо- та мікрорівня і, на відміну від наявних, акцентують на проактивній позиції підприємств-реципієнтів, а не лише на політиках підтримки органів державної влади та місцевого самоврядування;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні основи інвестування, які охоплюють формулювання сутності, видів та функцій зовнішніх інвестицій підприємств, що є передумовою обґрунтування ефективних механізмів їхнього залучення;

- наукове обґрунтування підходів до формування методик оцінювання економічних результатів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, що, окрім фінансово-економічної ефективності, мають ураховувати й інші ефекти від інвестицій, які визначаються функціями цих інвестицій, та концепції управління підприємствами;

- трактування сутності та складу інституційного забезпечення залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, яке охоплює суб'єктів інституційного забезпечення, формальні та неформальні інституції у сфері інвестування, що дає змогу виявляти причини неефективності механізмів залучення інвестицій та пропонувати шляхи їхнього удосконалення;

- організаційно-економічний механізм залучення підприємствами зовнішніх інвестицій з використанням інструментарію фондових ринків, що, на відміну від наявного, ураховує функції інвестицій, потенціал та місткість

фондового ринку при обґрунтуванні сегменту для пошуку інвесторів, критерії вибору форм їхнього залучення, а також уможливорює доступ до фінансових ресурсів фондових ринків підприємствам без емісії цінних паперів.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертації, мають важливе значення як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Отримані автором результати внесли вклад у розвиток методичних засад аналізу залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації, мають відігравати важливе значення як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Результати, отримані автором, внесли вклад у розвиток методологічних засад для аналізу інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад.

3. Практичне значення одержаних результатів

Отримані результати мають практичне застосування, оскільки розроблені теоретичні засади перетворено у конкретні рекомендації, спрямовані на використання при розробці місцевих цільових програм та у роботі приватних підприємств. Наукові результати орієнтовані на безпосереднє використання органами місцевого самоврядування під час стратегічного планування регіонального розвитку, розробки та коригування місцевих цільових програм залучення стороннього капіталу, а також суб'єктами господарювання реального сектору економіки для оптимізації їхніх інвестиційних рішень, зниження трансакційних витрат та розбудови систем прозорого корпоративного управління в умовах високої невизначеності зовнішнього середовища.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується їх запровадженням у діяльність ПрАТ «Івано-Франківськцемент» (довідка № 01/4155 від 31.12.2025 р.), ПрАТ «Прінком» (довідка № 763 від 23.12.2025 р.), Лисецької селищної ради (довідка № 514/01-27 від 09.10.2025 р.), а також у навчальний процес кафедри економічної кібернетики Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 2026-01-26/06-12/328 від 12.02.2026 р.).

4. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Детальний порівняльний аналіз змісту оприлюдненої анотації та ключових текстових положень дисертаційного дослідження Лютого Ярослава Васильовича засвідчив їхню абсолютну ідентичність і повну смислову відповідність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, наукових завдань, положень наукової новизни, проміжних висновків до розділів та фінальних загальних висновків праці. Представлений зміст анотації у стислій та концентрованій формі бездоганно відтворює логіку наукового пошуку, методологічну базу дослідження, способи теоретичної та емпіричної аргументації авторських положень, а також магістральні ідеї та прикладні результати тексту дисертації.

В анотації повністю відсутня будь-яка інформація, фактичні дані чи висновки, які б не містилися у самому тексті дисертаційного дослідження суб'єкта господарювання. Текст дисертації та офіційно оприлюднена анотація оформлені у суворій відповідності до Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків дисертації

Положення та висновки, які пропонуються до захисту, підкріплюються тим, що дослідження засноване на результатах попередніх наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених та використовує обширну науково-методологічну базу й інструментарій статистичного аналізу. У дослідженні використано широкий спектр джерел інформації: законодавчі та нормативно-правові документи органів державної влади й місцевого самоврядування, статистичні дані Державної служби статистики України та Національного банку України, звіти й реєстри Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, офіційні дані Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Європейської Комісії, наукові праці українських та іноземних учених, а також особисті спостереження автора.

Результати дослідження оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських конференціях, а саме: VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції» (м. Дубляни, 2022); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, облік та управління: нові виклики та стратегії розвитку» (м. Кропивницький, 2024); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Одеса, 2025); II Всеукраїнській науковій конференції аспірантів, здобувачів та молодих вчених (м. Львів, 2025); International Scientific and Practical Conference “Integration of Science, Technology and Education in the Context of Global Changes” (San Francisco, USA, 2026). Результати дисертації опубліковано в 11 наукових працях загальним обсягом 4,99 д.а., з яких 6 статей — у наукових фахових виданнях.

6. Відомості про дотримання академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць, можна зробити висновок про відсутність порушення здобувачкою вимог академічної доброчесності. Це дає можливість стверджувати, що дисертаційне дослідження Лютого Ярослава Васильовича є оригінальним, завершеним, що характеризується достатнім рівнем наукової новизни, практичним значенням, становить реальний внесок у розвиток економіки.

7. Аналіз структури та змісту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів,

висновків, списку використаних джерел, додатків. У вступній частині праці здобувачем ґрунтовно доведено актуальність обраного вектора дослідження, а також чітко окреслено цільову спрямованість, логічну послідовність наукових завдань, об'єктивні та предметні межі наукового пошуку. У першому розділі «Теоретико-методичні засади залучення зовнішніх інвестицій» розкрито сутність зовнішніх інвестицій та форм їхнього здійснення, подано характеристику економічного механізму як засобу залучення зовнішніх інвестицій, наведено методичні підходи до оцінювання результатів залучення зовнішніх інвестицій суб'єктами господарювання. У другому розділі «Тенденції та результати залучення зовнішніх інвестицій в економіку регіону» проведено порівняльний аналіз обсягів капітальних інвестицій в економіку України та Івано-Франківської області за останні десять років та встановлено основні тенденції їхньої динаміки. У третьому розділі «Напрями удосконалення механізму залучення зовнішніх інвестицій у розвиток економіки регіону» досліджено становлення і розвиток механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій з погляду інституційної та неоінституційної теорій. Робота охоплює 32 таблиці, 18 рисунків. Список використаних джерел містить 185 найменувань. Додатки розміщені на 13 сторінках.

8. Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації

Робота написана українською мовою в чіткому академічному стилі з коректним та доречним застосуванням фахового понятійного апарату. Матеріал викладено системно, послідовно та переконливо, а самі наукові висновки мають зрозуміле та точне формулювання, що свідчить про високу культуру наукового письма здобувача.

9. Зауваження та запитання до дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи доцільним є визначення ряду дискусійних положень, зокрема:

1. У підрозділі 1.1 на рис. 1.3 (с. 46) «Економічний механізм залучення зовнішніх інвестицій на підприємство» доцільно було б чіткіше відобразити зворотні зв'язки між елементами механізму (зокрема між блоком контролю та результатами інвестування), оскільки саме наявність контуру зворотного зв'язку визначає здатність механізму до саморегулювання й адаптації.

2. У підрозділі 2.1 (с. 94–97) для встановлення впливу капітальних інвестицій на соціально-економічний розвиток Івано-Франківської області обрано період 2015–2021 рр. та застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона. З огляду на обмежену кількість спостережень (сім періодів) варто було б додатково обґрунтувати статистичну значущість одержаних коефіцієнтів кореляції або доповнити аналіз непараметричними методами, що підвищило б достовірність висновків.

3. У підрозділі 2.3 на рис. 2.4 (с. 125) наведено середовище інвестиційної привабливості підприємства. Оскільки поняття середовища інвестиційної привабливості є одним із ключових елементів наукової новизни, доцільно було

б розмежувати чинники за ступенем керованості з боку підприємства-реципієнта (керовані, частково керовані, некеровані), що посилює б прикладну спрямованість запропонованого підходу.

4. У підрозділі 3.2 (с. 151–169) при обґрунтуванні використання інструментарію фондових ринків для залучення зовнішніх інвестицій автор слушно наголошує на низькій місткості вітчизняного фондового ринку. Водночас робота б виграла, якби пропозиції щодо доступу підприємств до ресурсів фондового ринку без емісії цінних паперів супроводжувалися оцінкою потенційних ризиків такого механізму для підприємства-реципієнта.

Водночас зазначені дискусійні положення не мають принципового характеру та не зменшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості.

10. Висновок

Дисертація Лютого Ярослава Васильовича на тему «Механізм залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка, є завершеною науковою працею, яка містить нові, актуальні та достовірні результати.

Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами). Подана дисертаційна робота є завершеною працею, у якій отримано нові обґрунтовані результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а її автор Лютий Ярослав Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Рецензент

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту і маркетингу
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Іван БЛАГУН